

Landbruget og Naturen – hvor er udfordringerne og hvor er mulighederne?

Landskonsulent Heidi Buur Holbeck
Videncentret for landbrug

Oplæg på KU-LIFE d. 6.3. 2014

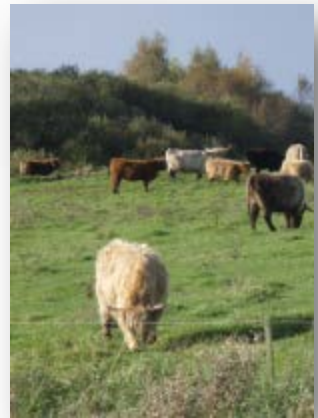
Indhold

- Fakta om behov for naturpleje
- §3 natur og Natura 2000
- Politiske mål og virkemidler
- Tilskud og kontrol
- Barrierer og løsninger for at nå målene
- Naturpleje som driftsgren
- Fremtidens målrettede naturpleje

Fakta om naturplejen

- Det plejekrævende areal udgør samlet set ca. 342.000 ha (beskyttet natur).
- ca. 209.000 ha er §3-arealer uden for Natura 2000.
- ca. 133.000 ha ligger i Natura 2000-områder.

Naturarealer

- Antallet af plejekrævende lokaliteter i Danmark er over 122.000.
- Gennemsnitstørrelsen er ca. 2,8 ha.
- 85% af de plejekrævende lokaliteter er mindre end 5 ha.
- Mange naturarealer er beliggende nær hinanden og kan forvaltes samlet.
- 80% af det plejekrævende areal er i privat eje.

Naturbeskyttelseslovens § 3 - Beskyttede naturarealer

§ 3 natur

- § 3-naturen udgør omkring 10% af Danmarks areal.
- Offentlige myndigheder har pligt til at pleje egne § 3-områder
- Private har ikke pligt til pleje
- §3 natur udgør de vigtigste naturværdier

Danmarks Miljøportal

Data om miljøet i Danmark

Nyheder Service status Driftsstatus Vejledninger

Søg efter objekter på kort...

Temaer

Profiler Landbrug

Vis signaturforklaring

Filtrer

- ☐ Overfladevand
- ☐ Sø- og vandløbsstationer
- ☒ Naturbeskyttelse og Natura2000,...

- ☒ Beskyttede vandløb
- ☒ Beskyttede naturtyper

Eng

Hede

Mose

Overdrev

Strandeng

Sø

☐ EF-fuglebeskyttelsesområder☐ EF-habitatområder☐ Ramsar områder

§3 arealer

- §3 registreringerne er kun vejledende
- Altid de faktiske forhold der er afgørende for en §3 vurdering
- Lodsejerne skal altid kontakte kommunen i tvivlstilfælde
- Statens opdatering af §3 er netop afsluttet

Konklusioner fra §3 opdateringen

- Miljøministeriet har gennemgået mere end 300.000 naturområder
- Heraf 40.000 ved besigtigelse
- Resultat fra pilotkommuner:

	Tilvækst	Uoverensstemmelse
Holstebro	55,7 ha (0,6 pct)	168 tilfælde = 111 ha
Odense	94,8 ha (6,2 pct)	251 tilfælde = 53 ha
Furresø	3,7 ha (0,4 pct)	17 tilfælde = 1,7 ha

Kommunerne skal tjekke §3

- Sagerne overdrages til kommunerne, som over de næste år skal undersøge årsagen til uoverensstemmelsen
- Det kan skyldes:
 - Dispensation uden opdatering
 - Ulovlig opdyrkning
 - Forkert registrering

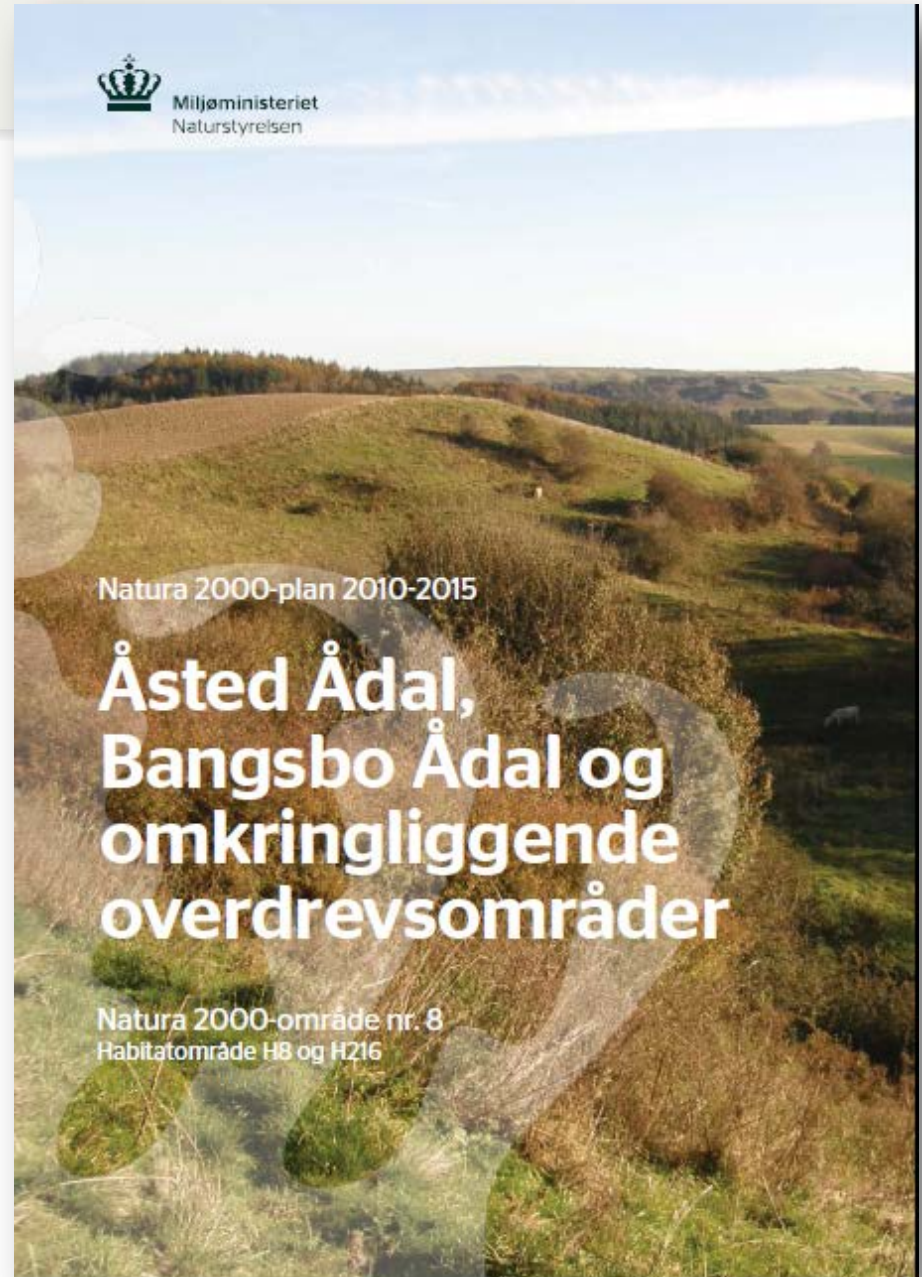
§3 natur er ikke entydig

- Der er dog fortsat mange grænsetilfælde
- Primært for kulturenge og overdrev
- Der mangler en standardiseret metode til vurdering af §3 status
 - Eks. hvad skal der til for at arealer er beskyttede?
 - 1 karakterplante i hjørnet af et areal?
 - Landskabskarakterer?
 - Driftshistorie?

1. Generation af Natura 2000 planer

246 planer

9% af det danske landareal

Danmarks Miljøportal

Data om miljøet i Danmark

Nyheder Service status Driftsstatus Vejledninger

Søg efter objekter på kort...

Temaer

Profiler Landbrug

Vis signaturforklaring Filtre

- ☐ Overfladevand
- ☐ Sø- og vandløbsstationer
- ☒ Naturbeskyttelse og Natura2000,...
- ☒ Beskyttede vandløb
- ☒ Beskyttede naturtyper
 - ☒ Eng
 - ☒ Hede
 - ☒ Mose
 - ☒ Overdrev
 - ☒ Strandeng
 - ☒ Sø
- ☐ EF-fuglebeskyttelsesområder
- ☐ EF-habitatområder
- ☐ Ramsar områder

Danmarks Miljøportal

Data om miljøet i Danmark

Nyheder Service status Driftsstatus Vejledninger

Søg efter objekter på kort...

Temaer

Profiler Landbrug

Vis signaturforklaring Filtre

☐ Overfladevand☐ Sø- og vandløbsstationer☒ Naturbeskyttelse og Natura2000,...☒ Beskyttede vandløb☒ Beskyttede naturtyper☐ Eng☒ Hede☐ Mose☐ Overdrev☐ Strandeng☐ Sø☒ EF-fuglebeskyttelsesområder☒ EF-habitatområder☒ Ramsar områder

Indhold i Natura 2000-planerne - den konkrete forvaltning

Mål:

At stoppe naturens tilbagegang i udpegede områder.

At sikre gunstig bevaringsstatus for de udpegede arter og naturtyper.

Indsatsen skal primært ske på eksisterende naturarealer

De 246 naturplaner indeholder følgende indsatser:

- 130.000 ha skal plejes
- 16.000 ha skal have ændret hydrologi
- 20.000 ha skov og værdifulde marinerev beskyttes

Indsatsen skal virke ved at:

- Hindre tilgroning
- Begrænse opsplitting af små naturarealer
- Forbedre vandstandsforholdene på visse naturarealer

Målsætninger - eksempler

Målsætningen for klokkefrø er, at bestandene når en levedygtig størrelse, og at der skabes sammenhæng mellem delbestande i øhavet.

Foto: Leif Bisschop-Larsen.

Det skal sikres, at der er tilstrækkeligt med egnede yngleområder for almindelig ryle i øhavet.

Foto: Leif Bisschop-Larsen.

- Deling mellem stat og kommuner
- Miljøministeriet laver basisanalyser
- Kommunerne skal efterfølgende lave handleplaner og sikre at den konkrete indsats sker primært via frivillige aftaler

Natura 2000 proces

- Deling mellem stat og kommuner
- Miljøministeriet laver basisanalyser
- Kommunerne skal efterfølgende lave handleplaner og sikre at den konkrete indsats sker primært via frivillige aftaler
- Køre i 6 årige intervaller for natur og 12 årige for skov

Nye basisanalyser udkom i december 2013 – ny 6årig planperiode 2015 - 2021

- Miljøministeriet har udarbejdet nye basisanalyser
- Beskriver tilstanden i hvert enkelt Natura 2000 område
- Kun overordnede
- Kommunerne skal i 2015 lave handleplaner for perioden 2016 - 2021

Politiske mål for perioden 2010-15

- Mål om indgåede aftaler om pleje (afgræsning og/eller slæt).
 - 110.000 ha skal plejes indenfor NATURA 2000.
 - 40.000 ha §3 beskyttet natur udenfor Natura 2000.
- Status:
 - Der er ca. 74.000 ha med miljøtilsagn
 - Heraf ca. 42.500 indenfor NATURA 2000.
 - Dvs. kun knap halvejs mod målet!

Kan målene i første planperiode nås med de nuværende ordninger?

- Der er for langt mellem mål og virkemidler

Midler til at nå målene: Tilskud via Landdistriktsprogrammet (EU medfinansiering)

Målene skal nås via frivillige tilskudsordninger:

- Tilskud til pleje af græs- og naturarealer (5 årig)
- 1 årige artikel 68 ordninger
- Projektordninger i Natura 2000

Projekter i Natura 2000-områder:

Projektordning med 100% i tilskud i de særligt udpegede Natura 2000 arealer

Tilskud til forberedelse til afgræsning

- Klargøring af arealer til afgræsning, opsætning af hegn, vandforsyning og fangfolde

Tilskud til rydning af tilgroede arealer

- Til at rydde tilgroede arealer for træer og buske og fjerne dem
- Skal finde skånsom og billig løsning

Tilskud til ændret hydrologi

- Afbryde dræn eller lukke afvandingsgrøfter

Landmændenes tilgang til ordningerne

- Vil gerne naturen
- Fokus på produktion
- Skal være praktisk muligt
- Restriktioner og kontrol
- Ændringer i regler
- Økonomi

Ved vurdering inddeles marken i områder,
som er nogenlunde ensartet

Arealet er ikke
støtteberettiget

Arealet er
støtteberettiget

Arealet er ikke
støtteberettiget

Arealet er
støtteberettiget

Arealet er ikke
støtteberettiget

Inddeling af støtteberettigede og ikke
støtteberettigede arealer kan være svær!

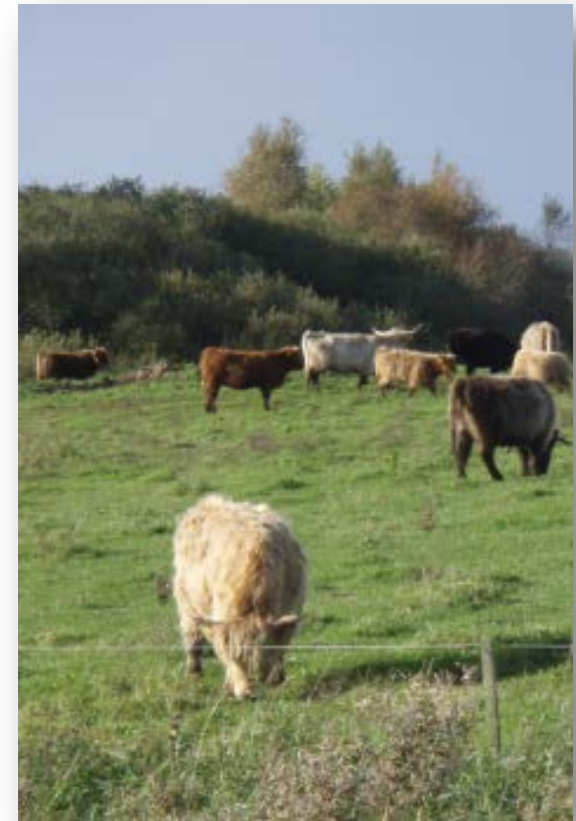

88-a
-EB
- MVJ

12.11.2010 10:11

Kontrol af naturarealer – Tæt lavt plantedække

- Arealet skal i sin helhed fremstår med tæt lavt plantedække pr. 31.8.
- Arealet skal bære tydelig præg af afgræsning. Dvs. af mindst 50 pct. af plantedækket skal være tydeligt afbidt
- Gælder dog ikke for lyngarealer, hvor 50 pct. af planterne mellem lyngen skal være holdt nede.

Pleje af græs- og naturarealer

- De vigtigste punkter

- Kontrolmodel
 - Metode, tidspunkt, udgangspunkt, plantearter (dværgbuske)
- Tilbagebetalingskrav
 - Bør ikke omfatte de foregående år
- Dispensationsmuligheder
 - Bør udvides, så man ikke mister årets tilskud
- Tilskud til pleje af natur bør adskilles fra EB støtten
 - Krydsoverensstemmelse kan have store konsekvenser
- Rådgivning i forbindelse med naturpleje

Kontrol af naturarealer – Antal storkreaturer

- Valgmulighed fra 2012
- 1,5 st. pr. ha
- MEN kommunen kan fastsætte et lavere græsningstryk, ud fra en faglig vurdering
- Dyrene skal gå på arealet i juni, juli og august

Kontrol efter fast græsningstryk

- Arealet skal være egnet til afgræsning
- De arealer, hvor dyrene gør en forskel kan medregnes
- Dvs. det kan afhænge af dyr og racer
- Arealer, der slet ikke bære præg af en afgræsning vil blive fratrasket f.eks. arealer med massiv rørskov, tæt buskads, eller arealer under vand
- Der ses ikke på plantedækket!!!
- Kontrollen tæller dyr!!

Kontrol efter fast græsningsrtyk

- Der kan ikke laves foldskifte
- Dyrene skal være på arealet i de 3 måneder
- Men det åbner op for afgræsning af ekstensive arealer

Tilskud til Pleje af græs- og naturarealer 5 årigt

Enkeltbetalingsstøtteberettigede arealer

Forpligtigelse	Tilskud
Slæt	900 kr. pr. ha
Afgræsning eller slæt	1.650 kr. pr. ha
Afgræsning på særligt værdifulde og svært tilgængelige naturarealer	3.350 kr. pr. ha

Ikke Enkeltbetalingsstøtteberettigede arealer

Forpligtigelse	Tilskud
Slæt	1.000 kr. pr. ha
Afgræsning eller slæt	2.000 kr. pr. ha
Afgræsning på særligt værdifulde og svært tilgængelige naturarealer	3.350 kr. pr. ha
Tillæg for særlig fuglevenlig drift	600 kr. pr. ha

Naturpleje som driftsgren?

Ammekøer i Danmark

- I dag er der ca. 100.000 ammekøer i Danmark
- Gens. besætningsstørrelse er på ca. 12 ammekøer
- Hovedparten er fritidslandmænd
- Danmark er i dag ikke selvforsynende med oksekød.....

Mange barrierer ved naturpleje

- Dårlig driftsøkonomi på grund af lav tilvækst og høje omkostninger
- Tilsyn er tidskrævende
- Pleje af arealerne kan være besværlig
- Bekymring for, om krav om plantedække kan opfyldes
- Lave tilskudssatser

Hvem kan tjene penge på naturplejen?

- Engagerede landmænd (regner ikke timeløn ud....)
- Dem, der udnytter gamle bygninger, maskiner m.m. (som er afskrevet)
- Dem med stor faglig indsigt i dyreholdet
- Dem der kan tidsoptimere arbejds gange
- Dem der har større sammenhængende naturområder
- Robuste racer, der har lette kælvninger
- Er selvforsynende med vinterfoder

Hvad skal der til, hvis målene skal nås?

- Involvering af landmændene
 - Naturpleje skal være attraktiv
 - Sikkerhed for konsekvenser af aftalerne
 - Mere gennemskuelige regler

- Bedre og mere fokuseret naturpleje
 - Naturpleje tilpasset målene med plejen på arealet
 - Rådgivning af naturplejere

Smag på landskabet

midt
regionmidtjylland

Derudover har projektet fået støtte fra Kvægafgiftsfondsen, Region Midtjylland samt kommunerne Ringkøbing-Skjern, Skive, Holstebro og Randers.

Formålet med projektet

At udvikle et koncept for naturpleje og afsætning af kød produceret på naturarealer

Hovedbudskaber:

- Landmanden og hans kvæg er bedst til at pleje naturen
- Græssende kvæg redder natur og skaber lokale arbejdspladser
- Der er nogle barrierer, som besværliggør naturplejen i øjeblikket – vi sætter fokus på løsningerne
- Unikt samarbejde om naturpleje

Hvad arbejder vi med?

- Naturpleje i praksis – erfarings- og vidensopsamling
- Fokus på barrierer og løsninger
- Forbedret rådgivning fra konsulenter og kommuner – gensidig forståelse
- Udvikling af kødprodukter i et fødevarenetværk
- Udvikling og afprøvning af et koncept vedr. naturkød

www.smagpaalandskabet.dk

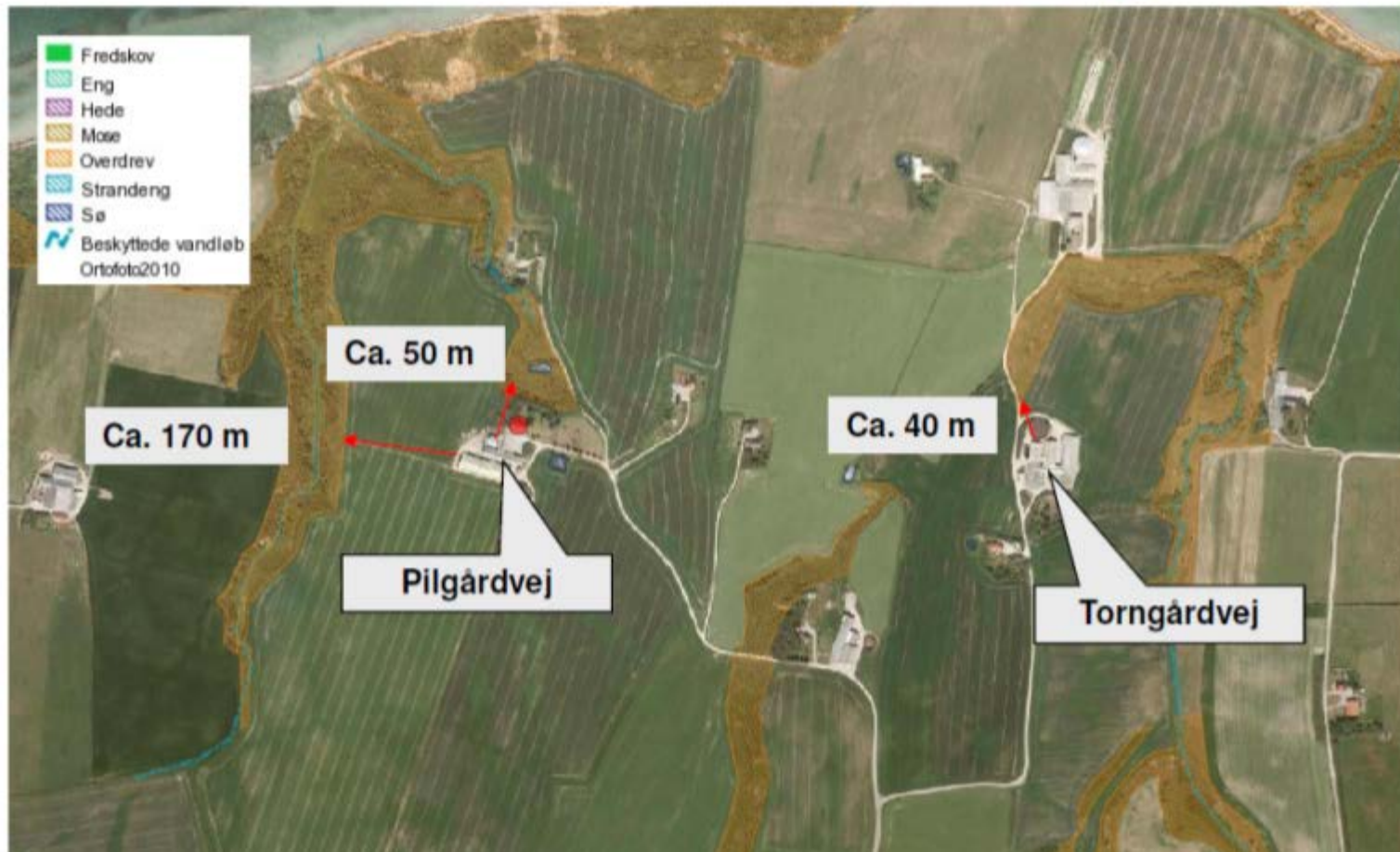
Landbrug og natur

Hvordan bliver der plads til både produktion og natur?

Case fra Lemvig

Følsomme naturområder §3

Natur som barrierer for husdyrproduktion

Case fra Lemvig:
Overdrev på over 2,5 ha (kategori 2 natur) = max. 1 kg N/ha i totaldeposition

Ny natur kan også medføre flere restriktioner

Bræmme krav til beskyttelse af
bilag IV arter i
Husdyrgodkendelser +
randzoner

God synergi mellem landbrug og natur er det muligt?

- Ja, via naturpleje. Landmanden er den bedste naturplejer – har græsningsdyr og viden om arealerne
- Vi skal vise de gode eksempler på, at det kan lade sig gøre rimelig enkelt, at give mere plads til naturen i landbrugslandet

Rådgivning om natur

- Bevar eksisterende natur
- Skab ny natur i sammenhæng med eksisterende natur og med variation
- Ny natur, så det understøtter landskabet og arterne i området
- En prioriteret plan for bedriftens natur
- Mere målrettet naturrådgivning

De gode og nemme tiltag

- Markvildtstiltag
- Hegn, remiser og småbiotoper
- Vandhuller
- Skæve hjørner og kanter

Information – og rådgivning om mulighederne er helt centralt...

Gør markerne til gode levesteder for markvildtet

Nr. 1 • 2010
Revideret februar 2013

- Sådan kan tiltag for markvildtet etableres på de støtteberettigede marker

Derfor!

Lærken, haren og agerhønen er nogle af de dyr, der lever i og omkring dyrkede marker. Arterne har gennem mange år været i støt tilbagegang, fordi de mangler føde, dækning og ynglesteder. Små tiltag, der giver variation i forhold til afgrøden, er et vigtigt supplement, der giver dyrene mulighed for at gennemføre deres livscyklus. Dette faktaark giver eksempler på enkelte tiltag, der er mulige at etablere på støtteberettigede arealer.

Gode og enkelte tiltag

- Vildtstribe
- 2 meter barjordsstribe
- Insektvolde

Tiltagene kan etableres enkeltvis eller i kombination, men vær opmærksom på reglerne i Enkeltbetalingsordningen.

Det gode eksempel - så lidt skal der til

Ved en kombination af vildtstriber, 2 meter barjordsstriber og insektvolde giver det arter som agerhøns og harer og deres afkom føde i de perioder, hvor det ellers kniber. Samtidig får arterne gode rede-, skjule- og hvilesteder. Det gælder om at ændre strukturen og øge variationen i agerlandet. De enkelte tiltag kan forbinde eksisterende levesteder og virker hver for sig som ledelinier for såvel store som små dyr i naturen.

Barjordsstriber

Effekt

Barjordsstriberne bruges af hønefuglene til at støvade (baleplads). På den måde holdes fjerdagten i orden. Både hønefuglenes kyllinger og harekilling har brug for bare pletter, hvor de kan tørre efter regnskyl. Desuden kan fuglene finde andre insekter og nye spirer på striberne.

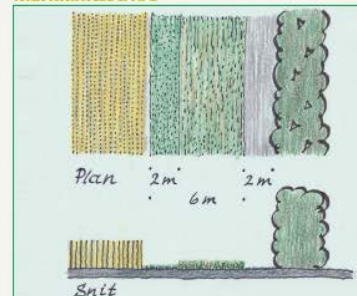
Regler

Maks. 2 meter brede. Striben skal placeres i markkanten. Fra 2012 er det ikke længere et krav, at der er levende hegn i markskellet, hvis man ønsker at placere en 2 meter barjordsstribe mellem en vildtsstribe eller insektvolde og hovedafgrøden. Det er dog en forudsætning, at vildtsriben eller insektvolden er placeret i tilknytning til et markskel. Hvis barjordsriben ønskes midt i marken, skal marken opdeles. Kan ved mekanisk hjælp holdes fri for plantevækst.

Barjordsstriber må ikke etableres inden for 5 meter* fra søer, åbne vandløb, kystlinjer, samt beskyttede fortidsminder.

*Dog 10 m for søer og vandløb omfattet af randzonenloven.

Markkantsstribe

Ved at kombinere tiltag opnår man større effekt.

Sparring med lokale rådgivere

Projekter med forskningsinstitutioner

Sammenhæng mellem praksis og teori

- Laver projekter, hvor vi mangler viden
- Vi indgår i projekter med forskningsinstitutioner for at sikre praktisk udmøntning af forskningen
- Vi formidler ny viden og afklaringer ud til landets landmænd og rådgivere

SJÆLDEN BILLE FUNDET MIDT PÅ EN DANSK MARK

Løbebilleren Stor Kamløber er kun fundet et par gange i Danmark i de sidste halvtreds år og er kategoriseret som forsvundet fra Danmark på den danske rødliste over truede arter. Stor var overraskelsen derfor, da forskere fra Aarhus Universitet opdagede en lokal bestand på en mark på Djursland.

Af [Christina Troelsen](#)

At finde ud af hvilke arter af insekter, der lever i og under den danske muld, er et tålmodighedsarbejde for forskerne. De sætter insektfælder ud, som ligner små urtepotter, gravet lidt ned i jorden. Fælderne bliver tømt en gang om ugen og prøverne sendt til bestemmelse.

De fleste arter, som går i fælderne, er velkendte i den danske natur, men sidste sommer indeholdt prøverne fra en mark på Djursland nogle rødbrune ca. 2 cm store biller, som fik forskerne til at spærre øjnene op; de viste sig at være af arten Stor Kamløber (*Dolichus halensis*), som er kategoriseret som forsvundet for Danmark på den danske rødliste over sjældne og truede arter.

De tidligere danske fund af Stor Kamløber har været enkeltindivider, men på marken på Djursland har forskerne fundet 35 eksemplarer af arten. Selvom billen er i stand til at flyve, er det usandsynligt, at der er tale om et enkeltstående tilfælde og forskerne vurderer derfor, at der er tale om en lokal bestand. Billen er forholdsvis almindelig i Sydeuropa og Sydøstasien, og det nye fund er et af de nordligste fund af arten, der er registreret.

Naturprojekt banede vejen

Stor Kamløber (*Dolichus halensis*) tilhører famil løbebiller, som er en artsrig familie af biller, u over hele verden med ca. 30.000 kendte arter over 300 i Danmark. Stor Kamløber kan blive cm lang og har en rødbrun farve. De fleste løt er overvejende rovdyr både som larver og vok ernærer sig af snegle, orme, småinsekter osv Wikimedia Commons)

Den Danske Rødliste

En "rødliste" er en fortegnelse over forsvundne, truede, sårbare og sjældne plante- og dyrearter. På listen inddeles arterne i forskellige kategorier, hvor af den

Biodiversitet: Fokus på beskyttelse af sjældne og truede dyr og planter

Fremtid: Målrettet naturpleje

- Fra 2015 vil tilskud til naturpleje uden for Natura 2000 områder blive prioriteret efter arealernes naturværdi
- Kun arealer med en score på 5 eller derover kan søge tilskud til naturpleje
- High nature value (HNV værktøj)
- Kan ses på kort allerede nu

High nature value

Alle arealer vurderes ud fra 14 forskellige parametre

Alle åbne arealer tildeles en score fra 0 – 14 ud fra følgende kriterier

- Kystnærhed
- Lavbundsareal
- Skråning/Skrænt
- Beskyttet natur
- Nærhed til beskyttet natur
- Nærhed til småbiotop
- Ekstensiv landbrugsdrift
- Levesteder
- Økologisk mark
- Planteindikator 1
- Planteindikator 2
- Planteindikator 3
- Forekomst af rødlistet/bilags art 1
- Forekomst af rødlistet/bilags art 2

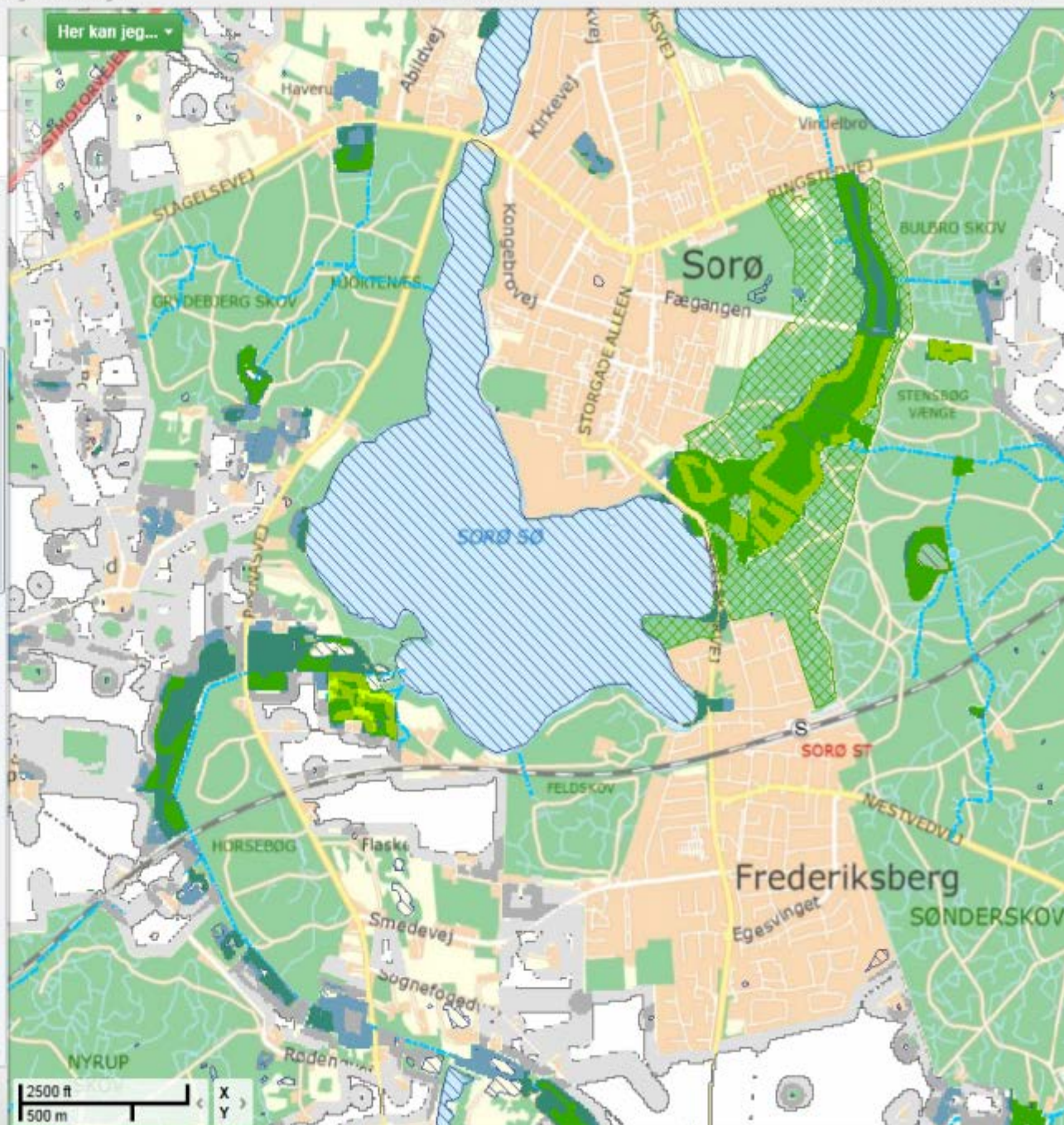
Temaer

Profiler Arealinformation (Standard)

Vis signaturforklaring Filtre

- ☐ — Fugleovervågning (linjer)
- ☐ Fugleovervågning (flader)
- ☒ Artsfund (punkter)
- ☐ Artsfund (linjer)
- ☐ Artsfund (flader)
- ☒ HNV (områder med høj naturværdi)

- 0
- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14

Belønning for god naturpleje

- Det nye system betyder, at det bliver en fordel at have sjældne arter
- Stiller krav til kommunerne om opdateringer af artsdata

Tak for opmærksomheden!

Spørgsmål?